

תוכן העניינים

ט	הקדמה
1	פרק א: מאפייני רקע
	1. שמות וכינויים 1
	2. מאפיינים חברתיים 4
	3. תנאים גאוגרפיים 5
	4. דתות 8
11	פרק ב: הממלכות הקדומות
	1. ההגירות הקדומות 11
	2. פונאן (Funan) 13
	3. קמאר (Khmer) 13
	4. שריוויג'איה (Śrīvijaya) 14
	5. מאטאראם (Mataram) 15
	6. בורמה 16
	7. סיאם 17
	8. ממלכות הודו-סין 18
20	פרק ג: מן העת העתיקה עד התפשטות האסלאם
	1. העת העתיקה 20
	2. התפשטות האסלאם 23
	3. ההתאסלמות 27
	4. האסלאם ערב בואם של האירופים 38
42	פרק ד: הופעת הקולוניאליזם האירופי: פורטוגל
	1. מסעות הגילויים 42
	2. הפורטוגלים בדרום-מזרח אסיה 47
53	פרק ה: ספרד וארצות הברית בפיליפינים
	1. ההתנצרות 53
	2. המנהל הספרדי 55
	3. מוסלמי הדרום 56
	4. שינויים כלכליים וחברתיים 57

5. התנועה הלאומית 59

6. השלטון האמריקני 62

- 65 פרק ו : הקולוניאליזם ההולנדי : איי הודו המזרחית
1. מסעות ראשונים 65
 2. 'חברת הודו המזרחית המאוחדת' (VOC) 66
 3. התבססות השלטון ההולנדי 71
 4. נקודת המפנה : המהפכה הצרפתית ונפוליון 76
 5. השתלטות הולנדית מחודשת 78
 6. האסלאם בשלטון הולנד 82
 7. התפתחויות כלכליות בארכיפלג 84
 8. ניצני התנועה הלאומית 86
- 94 פרק ז : הקולוניאליזם הבריטי בחצי האי המלאי
1. 'חברת הודו המזרחית' 94
 2. הפירטיות 98
 3. הסכמי החסות 100
 4. תמורות כלכליות 103
 5. מאלאיה הבריטית 104
 6. התפתחויות חברתיות 106
 7. האסלאם במאלאיה 107
- 111 פרק ח : הקולוניאליזם הבריטי בכורמה
1. 'חברת הודו המזרחית' 111
 2. בורמה הבריטית 115
 3. התפתחות כלכלית 117
 4. ניצני התנועה הלאומית 118
- 120 פרק ט : הקולוניאליזם הצרפתי בארצות הודו-סין (ויאטנאם, קמבודיה, לאוס)
1. חדירות אירופיות ראשונות 120
 2. השתלטות צרפת 122
 3. המנהל הצרפתי 125
- 128 פרק י : סיאם שומרת על עצמאותה
1. תחילת הקשרים עם אירופים 128
 2. מלכי צ'אקרי 129
 3. זהירות דיפלומטית 132
 4. המשך הרפורמות 133
 5. הפיכות והפיכות נגד 134

- 136 פרק יא: מלחמת העולם השנייה והכיבוש היפני
1. שלבים ראשונים 136
2. לקראת התבוסה היפנית 140
- 142 פרק יב: פיליפינים
- 146 פרק יג: בורמה/מיאנמר
1. עידן ראש הממשלה או נו 146
2. גנרל נה וין וממשיכיו 148
- 153 פרק יד: ארצות אגן המקונג
1. תאילנד 153
2. ויאטנאם 156
3. קמבודיה 160
4. לאוס 162
- 165 פרק טו: אינדונזיה
1. סוקרנו: 'דמוקרטיה מודרכת' 165
2. סוהרטו: 'הסדר החדש' 172
3. חביבי, מגאוואטי, וחיד 177
4. תנועות בדלניות באצ'ה, באיריאן ובמזרח טימור 179
- 184 פרק טז: מאלאיה/מאלאזיה
1. טונקו עבד אלרחמן 184
2. דאטוק ד"ר מאהאטיר בן מוחמד 189
3. סינגפור 193
4. ברוניי 195
- 196 פרק יז: מדינות דרום-מזרח אסיה, יהודים וישראל
1. קהילות יהודיות 196
2. יחסים עם ישראל 203
- 213 פרק יח: מבט כולל
1. מאפייני הקולוניאליזם 213
2. השלב הקולוניאלי האחרון 216
3. שינויים חברתיים 220
4. התפתחות הלאומיות 221
5. המורשת הקולוניאלית 224
6. לאומיות ודת 228
7. בעיות כלכליות 232
8. התארגנויות אזוריות 232

246	לוח תאריכים
259	מפות
	1. דרכי המסחר בין המזרח התיכון לדרום־מזרח אסיה 259
	2. דרום־מזרח אסיה במאה השבע עשרה 260
	3. חצי־האי המאלאי 261
	4. מיאנמר/בורמה 262
	5. דרום־מזרח אסיה לאחר מלחמת העולם השנייה 263
264	המלצות לקריאה נוספת
271	מפתח

הקדמה

תולדות דרום-מזרח אסיה הן נושא רחב ועצום. לפיכך בחרתי להתמקד בסוגיות נבחרות בלבד, ובעיקר בהיסטוריה הפוליטית של האזור. בתחום זה מודגשים הנושאים הבאים: דרכי התפשטותו של האסלאם בדרום-מזרח אסיה; תופעת הקולוניאליזם האירופי (ולגבי הפיליפינים – גם הקולוניאליזם האמריקני); תגובותיהן של האוכלוסיות המקומיות לחדירה הקולוניאלית; ובהקשר זה – התופעה המעניינת של התחזקות הדתות המקומיות – הבודהיזם (בבורמה / מיאנמר, תאילנד, קמבודיה ולאוס) והאסלאם (אינדונזיה ומאלאזיה) – כתגובת-נגד וכמחאה על ההתפשטות האירופית. הפיליפינים, שרוב אוכלוסייה התנצרו, היא מקרה חריג והיא מטופלת בספר זה בנפרד.

נושא חשוב אחר הוא התעוררות התנועות הלאומיות בארצות דרום-מזרח אסיה ושיתוף הפעולה, ולעתים אף החפיפה, בין התנועות האלה ובין הדתות של האוכלוסיות המקומיות. כן מעניין לראות איך, עם קבלת העצמאות, חלו התרחקות ולפעמים גם עוינות בין החוגים הדתיים לבין התנועות הלאומיות בכמה ממדינות האזור. סקירת תולדותיו של האזור היא היסטורית-כרונולוגית על פי רוב. הפרק הראשון מצייר פרופיל כללי של האזור. בפרק השני הסתפקתי בסקירה כללית בלבד של הממלכות הקדומות, שכן הספר נועד בעיקר לתאר את התפשטות האסלאם והחדירה הקולוניאלית האירופית. שני אלה עודם הגורמים המרכזיים בעיצוב דמותה של דרום-מזרח אסיה בזמן החדש. מלחמת העולם השנייה הייתה מפנה בין העידן הקולוניאלי לבין היציאה לעצמאות, כמתואר בפרק יא העוסק בתקופת הכיבוש היפני. בעקבותיה נפתחה תקופה חדשה בהיסטוריה של דרום-מזרח אסיה, תקופת המדינות העצמאיות, כמתואר בפרקים יב-יז.

הפרק האחרון, פרק יח, הוא סקירה מקפת של האזור כולו. נדונות בו סוגיות המשותפות לכל ארצות דרום-מזרח אסיה, או לרובן: מאפייני התופעה הקולוניאלית והמורשת ששלטון זה הותיר אחריו, השינויים החברתיים והכלכליים שחלו באזור במאות האחרונות, התפתחות התנועות הלאומיות, מעמד האסלאם בארצות המוסלמיות באזור ומצב המיעוטים המוסלמיים בארצות שאינן מוסלמיות וכן התארגנויות אזוריות שצמחו בדורות האחרונים אגב ניסיוןן של מדינות אלה למצוא את מקומן בקהילייה הבין-לאומית. חותם את הפרק הזה דיון בסוגיה מעניינת: כישלון כינונם של משטרים דמוקרטיים ברוב ארצות דרום-מזרח אסיה, שביקשו אחרי קבלת העצמאות, לחקות את משטריהן של מדינות המטרופולין ששלטו בהן בתקופה הקולוניאלית.

ספר זה, פרי עשר שנות הוראה באוניברסיטה העברית, נועד לשמש חומר לימוד ועיון בסיסי לסטודנטים, כמו גם לקוראים מן השורה. הספרות על דרום-מזרח אסיה היא מגוונת ועשירה, וספרים חדשים רואים אור לבקרים. מסיבה זו הבאתי בסוף הספר רק רשימה מצומצמת של ספרים נבחרים מומלצים, הערוכה לפי נושאים. גם בהערות לפרקים השונים כלולות המלצות לקריאה נוספת על הסוגיות הנדונות בהם.

מאחר שמדובר בחבל ארץ גדול ומגוון מאוד מבחינת מבנהו האתני, דתות התושבים והתרבויות הנפוצות בו, הדיון במושגים רבים וחשובים, כמו בודהיזם או אסלאם למשל, נעשה בקצרה ובתמציתיות. ראוי אפוא ללוות את הקריאה באנציקלופדיה או בספרי עיון אחרים שירחיבו במקומות שבהם קוצר היריעה אילץ אותי לצמצם. גם טוב יעשו הקוראים אם ייעזרו בעת קריאת הספר באטלס. הספר נכתב בהמרצתה של רעייתי, ד"ר דבורה ברזילי-יגר, שסברה שראוי שיתפרסם סוף-סוף ספר בעברית על תולדות דרום-מזרח אסיה. היא אף טרחה לעבור על כתב היד, לנכשו, לשפצו, לסלק טעויות ושיבושים ולעשותו קריא יותר. עצותיה והדרכתה היו לי תמיד לתועלת רבה. גם ידידי הטובים, בני-סמכא מובהקים בענייני אסיה, פרופ' רפי ישראלי ופרופ' יצחק שיחור, עודדוני להעלות את הדברים על הכתב. בעצתו של פרופ' ישראלי הוספתי את פרק יז: יהודים וישראל; ואילו עם פרופ' שיחור הרביתי להתייעץ בכל מהלך הכתיבה, בעניינים רבים ומגוונים.

תודות מקרב לב גם לתלמידי. הערות ושאלות ששמעתי מהם הביאוני לא פעם לחזור ולבדוק את הדברים. לא מעט למדתי בזכותם, בחינת 'מכל מלמדי השכלתי'. לאחד מהם, מר חנוך הלמן, אני אסיר תודה במיוחד על עזרתו בליבון עניינים הנוגעים לאינדונזיה.

ד"ר עמיהוד ישראלי סייע לי בהבהרת מושגים גאוגרפיים. ד"ר אריה עודד ומר בנימין אליאש עזרו בהבהרת מונחים בלשון הערבית. גב' תרצה מרגלית, מנהלת ספריית מכון טרומן שליד האוניברסיטה העברית, גב' ורד הלר וגב' עמליה בדיחי מספריית משרד החוץ, סייעו בסבלנות רבה באיתור כל הספרים והמאמרים שנזקקתי להם. מר טל אליאש המציא לי חומר דרך האינטרנט, אמצעי תקשורת שאני מתקשה להסתגל לנפלאותיו. גב' תמי סופר סרטטה, במומחיות רבה, את המפות. גב' חנה רוזן טרחה הרבה בהקלדת כתב היד בסבלנות רבה ובהקפדה. הנני אסיר תודה לכולם.

על הפקת הספר אני מודה מקרב לב להוצאת הספרים ע"ש י"ל מאגנס: יו"ר המועצה האקדמית פרופ' יששכר אונא, מנכ"ל ההוצאה מר חי צבר, מרכזת המערכת ד"ר אילנה שמיר, העורכת גב' ליאורה הרציג שעשתה עבודה ראויה לכל שבת, מנהל הייצור מר רם גולדברג ומזכירת ההוצאה לאור גב' רוחמה הלוי – כולם השתדלו ועמלו כדי שהספר יראה אור בצורה מתוקנת ונאה.